

tionis, cum ait: « Pro non valde malis, propitiatio est. » Et demique idem Augustinus, ubicumque agit de hac re, semper distinguit sanctos, præcipue Martyres, ab aliis fidelibus defunctis, ac dicit utrosque in sacrificio altaris commemorari, sed Sanctos, ut ipsi pro nobis orent, alios autem ut nos pro illis oremus. At si solum ea commemoratio, testificatio esset communionis, et societatis, eodem modo omnes commemorarentur. Vide loca Augustini tract. LXXXIV. in Joan. lib. de sancta Virginitate, cap. 45. et serm. 17. de verbis Apostoli.

CAPUT VIII.

Sacrificium Missæ recte celebrari pro Sanctis.

Ex iis, pro quibus sacrificium offerri potest, soli supersunt Sancti, qui jam in celo cum Christo regnant. Et quotiam adversarii, et Kemnitius maxime, mira fraude statum questionis involvunt, et nobis affingunt, quæ nunquam somniavimus. Primo explicanda erit diligenter Ecclesie sententia; et aperiendus status questionis. Deinde probanda veritas. Ultimo respondendum ad objectiones.

Quod ad primum attinet, Ecclesie sententia his tribus capitibus continetur. Primo, Sacrificia non prosunt Sanctis ad culpæ vel pœnæ remissionem, nec ad gratiæ vel gloriæ essentialis augmentum. Hoc certum est apud Catholicos, neque de eo contentio est ulla cum hæreticis. Quare sanctus Augustinus tract. LXXXIV. in Joan. et serm. 17. de verbis Apostoli, et alibi, monet in sacrificio memoriam fieri Sanctorum, sed non orari pro illis. Et ideo cum in nostra Liturgia petimus, ut oblatio Sanctis prosit ad gloriam, non tam oramus pro Sanctis, quam pro nobis; petimus enim a Deo gratiam ita sancte, pie, devote, recte sacrificium offerendi, ut merito Sancti inde gaudere possint, et gloria illis coram hominibus accedat. Et similiter cum Cyprianus, Cyrillus, Epiphanius, Augustinus, et Chrysostomus, quos infra citabimus in probatione primæ propositionis, dicunt sacrificium offerri pro Apostolis, et Martyribus, non intelligunt offerri pro eorum salute, sed pro eorum honore.

Secundo, sacrificium non offertur Sanctis, et proinde neque templa, neque altaria

eriguntur Sanctis, licet in eorum memoriam ista omnia fieri possint, ut mox dicemus. Hoc habetur expresse in Concilio Tridentino, sess. 22. cap. 3. et apud Augustinum lib. viii. de civit. Dei, cap. 27, ubi sic legimus: « Nos Martyribus non constituimus templa, sacerdotia, sacra, et sacrificia. » Quæ verba citat Kemnitius, pag. 818. et subiungit impudenti mendacio: « Atqui hoc in Papatu, et factum est, et adhuc defenditur. » Sed poterat eodem modo in Augustinum, mentiri, ac dicere. Atqui hoc tempore Augustini fiebat, et ab ipso defendebatur. Nam in quo sensu Augustinus negat altaria, templa, et sacrificia Sanctis, et nos pariter negamus: et tamen in alio sensu cum eodem Augustino, templa, altaria, et sacrificia Sanctis attribuimus. Negat Augustinus, et nos cum illo, sacrificia offerri Sanctis, et proinde templa, et altaria erigi, ut in iis sacrificetur Sanctis, at concedit, et nos eum eo pariter concedimus, sacrificia offerri in memoriam Sanctorum, et proinde templa, et altaria erigi in Sanctorum memoriam; unde etiam templa, et altaria, in quibus soli Deo sacrificatur, passim ab Augustino dicuntur memoria Sanctorum.

Probantur hæc omnia ex ipsis Augustini verbis; nam loco citato a Kemnitio lib. viii. de civit. Dei, cap. 27. ita Augustinus explicat quod dixerat, Sanctis non constitui templa, et sacrificia: « Quis audivit aliquando fidelium, stantem sacerdotem ad altare dicere in precibus: Offero tibi sacrificium, Petre, vel Paule, vel Cypriane, cum apud memorias eorum Deo offeratur? » Et lib. xx. contra Faustum, cap. 21: « Nulli Martyrum, inquit, quamvis in memoriam Martyrum, constituimus altaria. Quis enim Antislitum in locis Sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, Deo offertur, qui Martyres coronavit, apud memorias eorum, quos coronavit. » Porro templa dedicari Sanctis in eo sensu, quem diximus, patet ex eodem Augustino lib. i. de civitate Dei, cap. 1: « Testantur, inquit, hoc Martyrum loca, et Apostolorum Basilicæ; » et lib. de cura pro mortuis, cap. 1. meminit Basilicæ S. Felicis. Vide testimonia plurima variorum Patrum de templis Sanctorum in nostro lib. iii. de Sanctis, cap. 4.

Tertio, Sacrificium Missæ non est per se institutum tanquam ad finem proprium, et præcipuum ad Sanctos honorandos, vel invocandos. Hoc asserimus contra calumnias

Kemnitii, qui pag. 810. dicit, Catholicos docere cœnam Dominicam institutam esse, ut in ejus celebratione implorentur Sancti etc. Nos enim fateamur, sacrificium Missæ per se institutum ad Deum colendum et propitiandum: et verum sacrificium futurum, etiamsi nulla in eo fieret Sanctorum memoria. Quare solum secundario, et consequenter existimamus ad sacrificium pertinere Sanctorum cultum, et invocationem: nam ex eo quod aguntur Deo gratiæ in sacrificio pro victoriis Sanctorum, consequitur honor Sanctorum; et quia eos hoc modo honoramus, consequitur etiam vicissim, ut ipsi sint nostri memores in celo, et pro nobis orent. Atque id vel ex ipsa nostra Liturgia intelligi potest; nam in ea nusquam directe Sancti invocantur, nisi bis, aut ter in aliquo versiculo, et in confessione, quæ præmittitur ante Missæ introitum: alioqui ipsa oblatio expresse dirigitur ad solum Deum; similiter Collectæ tam publicæ, quam secretæ, et omnes Canonis orationes diriguntur ad Deum, nullæ ad Sanctos. At si Missa esset instituta per se ad cultum, et invocationem Sanctorum, certe directe Sancti invocarentur in ipso Canone, et invocantur in Litaniis.

Non igitur est status questionis, quem proponit Kemnitius: An cœna Domini sit instituta ad cultum, et invocationem Sanctorum; sed an repugnet institutioni cœnæ Domini, ut in ejus celebratione fiat memoria Sanctorum, et consequenter honorentur, et invocentur Sancti, sive directe, sive indirecte. Et quidem Catholici omnes affirmant utrumque, id est, non solum non repugnare institutioni, ut in sacrificio nominentur Sancti cum honore, sed nec etiam ut invocentur. Quæ duo tum ex Concilio Tridentino, sess. 22. cap. 3. tum ex ipsa Liturgia manifesta sunt. At Kemnitius illud primum admittit consuetum fuisse in antiqua Ecclesia, et utrumque tolerari posse; secundum autem vult ad manifestam profanationem cœnæ Domini pertinere, et adversa fronte pugnare cum institutione Dominica, idque non tam aperte, quam palpabiliter. Quare nos utrumque breviter confirmabimus.

Quod igitur ad secundum attinet, statuo has propositiones.

Prima: « Non repugnat institutioni cœnæ Domini, ut in ea nominentur, et honorentur Sancti. » Probatur primo ex Apostolo I Timoth. ii. ubi jubet fieri orationes, et gratiarum actiones in sacrificio Missæ (nam de hoc

sacrificio locum illum exponunt veteres, ut supra ostendi) pro omnibus, et maxime pro regibus; vult igitur Apostolus in Missa non solum supplicari Deo pro accipiendis beneficiis, sed etiam agi gratias pro acceptis. Est autem beneficium singulare, quod fratribus nostris Deus eam gratiam contulerit, ut mundum, et Satanam superaverint, et post eam victoriam gloria, et honore eos coronaverit: quare licitum erit, vel potius dignum et justum, ut sacrificium offeramus ad agendas Deo gratias pro victoria, et triumphis Sanctorum, et per hoc etiam Sanctos ipsos in sacrificio cum honore, et exultatione nominemus.

Secundo probatur testimonio omnium Liturgiarum, Jacobi, Clementis, Basilii, Chrysostomi, et aliorum; nam in omnibus nominantur Sancti, idque non semel.

Tertio probatur ex Patribus, Nam Cyprianus lib. 3. epist. 6. petit anotari, et ad se scribi diem mortis Martyrum singulorum, ut possit nominatim in die anniversarii passionis eorum, pro eis sacrificium facere. Epiphanius hæres. 75. et Cyrillus catechesi 5. mystagog. aperte scribunt, in sacrificio nominari Apostolos, et Martyres. Chrysostomus homil. 21. in Acta, non solum nominari dicit, sed affirmat ingentem esse honorem Sanctis, quod nominentur Domino præsentem, dum horrendum illud sacrificium peragitur. Augustinus in libro de sancta Virginitate, cap. 45. et alibi frequenter dicit, Sanctos nominari in sacrificio; et præcipue lib. 22. de civit. Dei, cap. 10. « Ad quod sacrificium, inquit, suo loco et ordine nominantur. »

Quarto probatur ex utilitate hujus institutioni: prodest enim primum ad protestandam communionem Sanctorum. Nam sacrificium corporis Christi veri, nomine totius corporis mystici offertur, et offerri debet; proinde sicut nominantur viventes Pontifices, reges, et multi alii; ita etiam mortui nominari debent, sive in purgatorio sint, sive in celo; omnes enim ad idem corpus pertinent. Accedit quod ut Augustinus scribit lib. x. de civit. Dei, cap. 6. et lib. 22. cap. 10, in sacrificio altaris significatur sacrificium generale, quo universum corpus Christi mysticum, id est, tota redempta civitas offertur Deo per Christum Sacerdotem magnum: et quia ad compagem hujus corporis pertinent etiam Sancti, qui sunt in celo; ideo etiam illi suo ordine in sacrificio altaris nominandi sunt.

Alia utilitas est, excitatio sanctae emulatio- nis : quam utilitatem attingit S. Augustinus lib. viii. de civit. Dei, cap. 27. Nam red- dens rationem, cur in memoriam, et apud memorias Sanctorum dicantur sacra, sic ait : « Ut ea celebritate, et Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, et nos ad imitatio- nem saluum coronarum, atque palmarum eod- em invocato in auxilium ex eorum memo- ria renovatione adhortemur. »

Secunda propositio : « Non repugnat in- stitutiōi cœnæ Domini, ut in ea invocentur Sancti, eo modo, quo ab Ecclesia Catholica invocari solent. » Explico : tribus modis Sancti in sacrificio Missæ invocari possunt. Uno modo per ipsam oblationem, ita ut eis oblatio offeratur : ipsa enim oblatio tacita quadam, sed efficacissima est invocatio : et hoc modo non invocatur. Sanctos Ecclesia in Missa, nec invocare posset sine peccato idololatriæ, ut diximus.

Secundo modo per precem ad eos direc- tam, ut eum dicimus : « S. Patre, ora pro me ; » et hoc modo non invocantur Sancti in Missa, ut supra diximus, nisi obiter, in versiculis post lectionem ; idque solum in una, vel altera Missa ; qui tamen modus nihil habet absurdi. Nam si licet a viventibus petere, ut nos juvent orationibus suis, dum tam sublimi fungimur ministerio, unde etiam di- cimus in Liturgia : « Orate fratres ; » cur non liceat idem a Sanctis petere ? Sed non est opus nunc de ista re disputare, quia nec adversarii istos versiculos oppugnant, qui canuntur in Missa Catechumenorum, que non est proprie sacrificium ; in Missa autem fidelium, que incipit ab oblatione, nunquam ita directe Sancti invocantur.

Tertio modo per preces ad Deum directas, ut cum a Deo petimus, ut intercedentibus Sanctis nos juvet ; et hoc modo in Missa tum in Canone, tum extra invocantur Sancti : atque hoc est quod reprehendunt adversarii, et ideo hoc solum probandum est.

Probatur primo ex Patribus. Cyrillus cate- ch. 3. mystagogica, explicans ritum sacrifi- cii Missæ : « Cum hoc sacrificium, inquit, offerimus, mentionem facimus eorum, qui ante nos obdormierunt ; primum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, ut Deus orationibus illorum, et deprecationibus suscipiat preces nostras. » Basilus in Li-urgia post consecrationem, memoriam faci- ens Patriarcharum, Prophetarum, Aposto- lorum, Martyrum, sanctæ Dei genitricis, et

omnium Sanctorum : « Ut, inquit, assiduas preces pro nobis tibi offerant, eoque memo- riam illorum celebramus, ut quando nobis ipsi parum fidimus, memoria, et legatione il- lorum protecti, per eos audeamus ad te ac- cedere, atque tremendo hoc, et sacro munere defungi. » Chrysostomus in Liturgia : « Ho- norabilem, inquit, incorporatum super coe-lestium S. Joannis præcursoris et Baptiste, sanctorum gloriosorum Apostolorum, Sancti hujus, cujus memoriam agimus, et omnium Sanctorum tuorum ; quorum supplicationibus, respice nos Deus. » Et infra : « Stabili, inquit, nostros gressus precibus, et supplica- tionibus sanctæ Deiparæ, et semper Virginis Mariæ, et omnium Sanctorum. » Augustinus tract. 84. in Joan. : « Ideo quippe, inquit, ad ipsam mensam non sic eos (Martyres) com- memoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus ; sed magis ut orent ipsi pro nobis. » Idem habet serm. 17. de verbis Apostoli.

Secundo probatur ratione. Nam Sancti sine ullo dubio pro nobis in cœlo orare pos- sunt, et orant, ergo bonum est a Deo petere, tum ut Sanctos pro nobis orare faciat, tum ut illos pro nobis orantes exaudiat, que duo in Missa petuntur. Consequentia apertissima, et certissima est. Nam si unum ex mediis nostræ salutis est, Sanctorum oratio, cur non liceat a Deo petere, ut per hoc medium nos adjuvet ? Et si licet petere, ut per bonos doctores, et pastores in terris nos dirigat, doceat, luceat, cur non licet etiam petere, ut idem faciat per Angelorum et Sanctorum suffragia ? Et si licet Deum rogare, ut exaltet eos, qui hic vivunt ad orandum pro nobis, eosque exaudiat, cur non idem licet in Sanctis ?

Antecedens autem hujus argumenti fere probatum est a nobis in 1. lib. de Sanctis ; nec adversarii multum de hac re contendunt. Nam etiam si pertinacissime negent invocan- dos esse a nobis Sanctos, quia non credunt illos audire posse nostras preces ; tamen illos in genere sollicitos esse pro Ecclesia, et orare posse, atque etiam reipsa orare, fatentur Philippus in Apolog. Confession. Augustanæ, articulo de invocatione Sanctorum, Brenfius in Confessione Wirtembergensi cap. de invocatio- ne Sanctorum, Kennitius in 3. par. Exam. Concilii Tridentini, Calvinus quoque lib. 3. Instit. cap. 20. §. 21. et 24. non repugnat huic sententiæ, tametsi ægre ad eam admittendam adduci se patientur. Et sane

id negari non potest, nisi negetur in primis Scriptura, que 2. Machab. ult. testatur Hie-remiam et Oniam defunctos orasse pro populo, et Apoc. v. describuntur viginti qua- tuor seniores in cœlo offerre incensum, quo Joannes ipse exponit significari orationes San-ctorum : nisi etiam negetur unitas corporis Ecclesiæ, vel communio Sanctorum, quam in symbolo Apostolico confitemur. Si enim unum corpus sumus, et alii aliorum membra, certe invicem solliciti esse debemus : ea enim est membrorum natura, ut Apostolus docet I Cor. xii. Denique Augustinus quest. 108. in Exod. dicit Martyrum orationibus propitiari Deum peccatis populi sui, et quest. 149. dicit, Sanctorum meritis nos relevari posse apud Deum, quando mala nostra me-rita nos gravant.

Restat, ut Kennitii objectionibus respon- deamus. Primo sic argumentatur pag. 810. « Christus dicit : Hoc facite non in Sancto- rum, sed in mei commemorationem. Et præ- terea ideo corpus, et sanguinem suum nobis tradit in cœna, ut adituri thronum gratiæ, misericordiam consequantur per merita uni- cæ oblationis Christi : ergo profanatur cœna Domini cum a Deo petitur, ut per merita, et preces Sanctorum, in omnibus divina protectionis muniamur auxilio. »

Respondeo : Christus nusquam dixit : Hoc facite non in Sanctorum, sed in mei commemorationem ; neque dixit : Hoc facite in mei solius commemorationem : quare non potest recte colligi : Ergo repugnat institutioni cœnæ, Sanctorum commemoratio. Præterea etiam si Dominus dixisset, Hoc facite in mei solius commemorationem ; adhuc nihil adver- sarii obtinerent : loquitur enim Dominus non de qualibet commemoratione, sed de ea, qua per mysterium cœnæ representatur ipsius passio, et mors ; quo genere commemoratio- nis non solet, nec potest Ecclesia Sanctorum memoriam in Missa facere : non enim Eucharistia est symbolum passionis Sanctorum, sed Christi solius. Alia igitur est memoria Sanctorum, quam in sacrificio celebramus : nimirum enim Sanctos nominamus, ut pro eorum victoria Deo sacrificium gratiarum actionis offeramus, ut supra diximus.

Ad aliam partem argumenti respondemus, aliter per Christi intercessionem, et merita, et aliter per Sanctorum merita, et preces, nos a Deo misericordiam expectare, ac petere. Nam per Christi merita immediate a Deo mi- sericordiam petimus : ipse enim solus est in-

mediatus intercessor noster apud Deum. Per Sanctorum autem merita, et preces a Deo misericordiam petimus, eodem Christo me- diante : nam et ipsi cum pro nobis orant, per Christum orant. Itaque sicut nostra oratio pro nobis ad Deum, non est supervacanea, nec injuriam Christo facit, licet ipse sit apud Deum advocatus noster, quia non pro illum pro nobis Deum oramus : ita Sanctorum preces pro nobis non sunt vel supervacanea, vel in Christi injuriam, licet Christus sit nos- ter advocatus, quia ipsi per Christum petunt. Et sicut sancti pro nobis Deum orare possunt, non obstante Christi intercessione ; ita et nos possumus ab eis petere, ut pro nobis orent, et a Deo petere, ut illos ad oran- dum impellat, et orantes exaudiat, non ob- stante Christi intercessione.

Secunda obiectio ex Augustino, qui lib. xxii. de civit. Dei, cap. 10. dicit, in Admin- stratione cœnæ Dominicæ a sacerdote Sanctos quidem nominari, nullo modo autem a sacer- dote invocari.

Respondeo : Verba Augustini Kennitius si citasset, fraudem suam etiam nobis tace- ribus, omnibus patefecisset. Hæc autem sunt illius verba : « Uni Deo, et Martyrum, et nostro sacrificium immolamus : ad quod sacrifi- cium, sicut homines Dei, qui mundum in e- jus confessione vicerunt, suo loco, et ordine nominantur : non tamen a sacerdote, qui sac- rificat, invocantur. Deo quippe, non ipsi sacrificat, quamvis in memoria sacrificet eorum, quia Dei sacerdos est, non illo- rum. »

Vides hic primo, Augustinum non dicere : « In administratione cœnæ Domini, sed in sacrificio quod immolamus ; » et bis, terve repetere, sacerdotem sacrificare Deo sacrifi- cium, non cœnam administrare. Secundo vi- des, Augustinum apertissime dicere, sacrifi- cium fieri in memoriam Sanctorum, et Sanctos in eo nominari : quod non solum est contra horum sectariorum novitates, qui in sua cœna nullam Sanctorum mentionem faciunt, sed est expresse contra Kennitium, qui paulo ante disputabat Christum dixisse : Hoc facite, non in Sanctorum commemora- tionem. Tertio vides, Augustinum, cum is negat Sanctos invocari, loqui de invocatione per sacrificium, id est, de oblatione, que, ut supra diximus, est efficacissima invocatio : nam formaliter loquitur, cum ait : « Non ta- men a sacerdote, qui sacrificat, invocantur, » ut patet ex verbis sequentibus : « Deo quip-

pe, non ipsis sacrificat, quia Dei sacerdos est, non ipsorum.»

Quod autem Augustinus non neget, posse ac debere Sanctos invocari in Missa, eo modo, quo facit Ecclesia Catholica, patet extract. 84. in Joannem a nobis supra citato, ubi dicit, Sanctos ad mensam Domini commemorari, non ut nos pro eis oremus, sed ut ipsi orent pro nobis. Ex his apparet, quam inaniter propter locum Augustini Kemnitius exultaverit, et quam immerito, et procaciter Synodum Tridentinam Thaidem Babylonicam appellaverit.

Tertia obiectio ex historia antiquitatis; colligit autem Kemnitius hoc modo progressum antiquitatis. Primo dicit, in primitiva Ecclesia morum fuisse, ut annua memoria Martyrum solemniter celebraretur in ipsis locis, ubi corpora Martyrum sepulta erant: idque probat ex epistola Ecclesiae Smyrnenensis apud Eusebium lib. iv. histor. cap. 15. Secundo dicit, progressu temporis id accessisse, ut corpora Sanctorum sub ipsis mensis ponerentur: et probat ex Ambrosio lib. x. epist. 85. Tertio dicit, in orationibus Ecclesiae factam fuisse memoriam Martyrum, quia Ecclesia orabat, ut aliquando consors fieret in vita aeterna ipsorum Martyrum: id quod ex epistola supra citata Smyrnenensis probat. Atque haec tria dicit esse secundum usum purioris Ecclesiae, et Scripturae consentanea. Quarto dicit, tempore Augustini ortas esse opiniones peregrinas, et vitiosas de singularibus Martyrum pro suis cultoribus intercessionibus, de meritis, et operationibus Martyrum. Quinto dicit, Augustinum has opiniones in medio reliquisse, tanquam nec veteres, nec certas: id quod probat ex libro xxii. de civit. Dei cap. 10. et de cura pro mortuis, cap. 16. Sexto dicit, Augustinum paulatim coepisse aliquid tribuere his opinionibus; sed Hieronymum, Basilium, Nazianzenum audaces fuisse in hac questione. Septimo dicit, postremis temporibus, fabricatum esse articulum fidei de patrocinio, et meritis Sanctorum, et quod horribilius est, ipsam actionem carnae Domini, eo delorqueri coeptam.

Ex hac longa narratione Kemnitius simplicioribus persuadere nititur, rem esse novam, et a Papisis confictam, de invocatione Sanctorum in sacrificio Missae. At si quis paulo attentius rem expendat, ex hac ipsa disputatione Kemnitius, et ejus sodales apertissime refelluntur. Nam prima illa tria ca-

pita, quae fatetur adversarius fuisse in puriore Ecclesia, et esse consentanea Scripturae, contra nos nihil faciunt, cum non contineant aliquid contrarium nostrae doctrinae: et contra adversarios maxime faciunt, cum sint omnino contraria scriptis et factis ipsorum. Ipsi enim nec celebrant Sanctorum memoriam apud Sanctorum reliquias; nec Martyrum corpora sub sacra mensa reponunt, sed eji-ciant potius; nec denique in precibus, et mysterio Eucharistiae ullam Sanctorum mentionem faciunt: quare testimonio Kemnitii, concludimus, Kemnitium, et ejus sodales recessisse ab usu primitivae purioris Ecclesiae, sacris litteris consentaneo.

Quartum caput falsum est, et ex sexto refelli potest. Nam si Basilium, Nazianzenum, et Hieronymum sequuntur eas opiniones de intercessionibus, et meritis Sanctorum, ut habet cap. 6, non igitur coeperunt illi opiniones Augustini aetate, ut habet c. 4; nam aetas Augustini posterior est Basilii, et Nazianzeni aetate. Adde, quod sententia Ecclesiae de invocatione Sanctorum, non coepit etiam Basilii aetate, sed longe antiquior est. Nam Eusebius Basilio antiquior lib. xiii. preparat. Evangel. cap. 7: «Vota, inquit, Sanctis facimus, quorum intercessione apud Deum non parum juvari nos profiteamur.» Et Irenaeus Eusebio antiquior lib. v. contra haereses: «Ut Virginis Evae, inquit, Virgo Maria fieret advocata.»

Quintum caput continet manifestum mendacium, et imposturam. Nam Augustinus in locis a Kemnitio citatis, non relinquit in medio tanquam rem incertam, an Sancti nos juvent sintque nostri intercessores et advocati, et ut tales a nobis invocandi; sed solum quomodo nos juvent, quando miracula apud eorum sepulchra fiunt. Ambigit enim Augustinus, an id fiat opera Angelorum, an per ipsos Martyrum spiritus, an alio modo; atque hoc in medio relicto, asserit rem esse indubitam, quod a Sanctis juventur, qui illos invocant. Nam lib. 22. de civit. Dei, cap. 8. probat hoc ipsum innumerabilibus ferme exemplis, quae certissima esse affirmat.

Sextum caput non eget alia refutatione; nescio enim quis non videat, quantum praevudicium causae suae Kemnitius fecerit, cum tam aperte reprehendere ausus est quatuor illas Ecclesiae Graecae et Latinae columnas, Basilium, Nazianzenum, Hieronymum et Augustinum.

Septimum caput falsissimum esse patet ex testimoniis a nobis citatis, Cyrilli, Basilii, Chrysostomi, et Augustini, qui apertissime scribunt, in sacrificio altaris peti a Deo Sanctorum intercessionem. Quanto enim mendacium postremis temporibus fabricatum fuisse fingitur, quod ante annos 1200. in usu Ecclesiae Catholicae fuit?

CAPUT IX.

De Missis privatis.

Sequitur controversia de Missa privata, de qua post Lutherum scripserunt Brentius in Confessione Wirtembergensi, cap. de Eucharistia, et Kemnitius in 2. par. Exam. pag. 858. et seqq. et Philippus tum in Confessione Augustana, tum in Apologia in art. de Missa. Quam controversiam ita tractabimus, ut primum doceamus sex modis posse Missam dici privatam, et omnibus modis esse licitam. Deinde objectiones adversariorum refellamus.

Igitur primo dici potest Missa privata ratione loci; quae enim celebrantur in privato aliquo oratorio, seu sacello, dici possunt privatae, si comparentur ad eas quae celebrantur in publico templo. Ac de his non est magna controversia; nam etiamsi adversarii eas Missas odiose traducant, et angulares per contumeliam vocent: tamen habemus de his exempla manifestissima antiquitatis. Nam in primis Dominus primam Missam instituit, ac celebravit in privata domo: et Apostoli initio frangebant circa domos pauperum, Act. ii. Ac deinde sancti Pontifices tempore persecutionis, non in domibus tantum privatis, sed etiam in cryptis, et foraminibus terrae sacra faciebant: imo S. Lucianus in carcere sacrificavit, et suo ipsius pectore pro altari usus est, cum jaceret onustus cateais, nec erigere seipsum posset. Refert id Nicephorus lib. viii. histor. cap. 34.

Nec solum ob persecutiones, sed etiam aliis de causis aliquando veteres in privatis locis sacrificia offerebant. Gregorius Nazianzenum in exigua cellula extracto oratorio sacra fecisse ibidem, Sozomenus testatur, lib. vii. histor. cap. 5. quem locum Kemnitius etiam citat. Sanctus Ambrosius,

teste Paulino in vita ipsius, in domo clarissimae ejusdem foeminae ab ea rogatus, sacrificium obtulit. Sanctus Augustinus lib. 22. de civit. Dei, cap. 8. testatur quemdam a suis presbyteris in domo rustica sacrificium corporis, et sanguinis Domini obtulisse. Theodoretus in historia religiosa, cap. 20. scribit, se in cellula Maris anachoretae sacra mysteria celebrasse. Gregorius homil. 37. in Evangelia, scribit, Cassium Narniensem Episcopum, virum sanctissimum, aliquando in Episcopi oratorio Missam celebrasse, quod videlicet ad Ecclesiam morbo impeditus descendere non valeret; et lib. xv. epistol. 43. ad Joannem Syracusanum Episcopum, jubet ut non prohibeat in domo Venantii patritii Missas celebrari. S. Joannes Eleemosynarius, ut in ejus vita scribit. Leontius, cum populum de Ecclesia egredi videret, quo tempore sacra celebrabat, ad illos conversus ait: «Ego filii propter vos ad Ecclesiam descendo, nam mihi ipse in Episcopo Missas facere poteram.» Denique (ut alia exempla praetermittam) Joannes Damascenus in historia de Barlaam, et Josaphat, scribit, B. Barlaam presbyterum fuisse, et in sua cellula, solo praesente Josaphat, Missae sacrificium offerre solitum.

Secundo, Missa privata dici potest a tempore; ut publica sit, quae festis diebus; privata, quae profestis celebratur. Et quamquam adversarii non nisi raro admodum, ac fere solum in Dominicis, aut majoribus festis sacram coenam faciunt; tamen non aperte reprehendunt usum Missae quotidianae: et certe nullo modo reprehendi potest. Nam in primis, ideo iuge sacrificium appellatur, Danielis xii. quia jugiter et quotidie celebrari debet.

Deinde negari non potest, quin olim singulis diebus in multis locis Missae celebrarentur. Nam Cassius singulis diebus Missam celebrabat, teste Gregorio loco cit. homil. 37. Augustinus epis. 23. dicit, Christum semel in cruce immolatum, omni die in Sacramento populi immolari. Chrysostomus hom. 3. in epist. ad Ephesios scribit, quotidianam oblationem suo tempore fieri solitam. Hieronymus in cap. i. ad Titum dicit, sacerdotes quotidie pro peccatis populi, ac suis sacrificare. Hypopolitus Martyr in oratione de Antichristo scribit, Christum in die iudicii diciturum: «Venite Pontifices, qui pretiosum corpus meum quotidie immolastis.» Denique S. Andreas, ut in ejus historia legimus, sin-

gulis diebus agnum immaculatum sacrificabat. Sed neque de hac re jam adversarii multum laborant.

Tertio dici potest Missa privata a fine, quia nimirum pro aliquo particulari homine, vel negotio celebratur, ut pro hoc vel illo defuncto, pro ista, vel illa necessitate. Et quidem si Missa aliqua uni soli applicaretur, excludendo omnes alios homines, tum vere privata dici posset: sed talis nulla est; aut fuit unquam in Ecclesia. Nam omnis Missa offertur a ministro publico, et publico nomine pro tota Ecclesia, tum qua in terris, tum qua in caelis, vel in purgatorio est: nam horum omnium in qualibet Missa mentio habetur. Si autem Missa applicetur uni peculiariter, sic tamen ut non excludantur ceteri; tum privata Missa dici poterit, et erit, si comparetur ad alias, quae nulli particulari applicentur.

Neque dubium est, ejusmodi Missas privatas fuisse in usu antiquae Ecclesiae, et licitas esse. Nam in Testamento veteri sacrificia fiebant plurima pro particularibus. Levitici iv. et v. praescribuntur sacrificia pro sacerdote, pro principe, pro quolibet privato, pro synagoga. Job i. habemus sacrificium pro filiis Job; et Job xlii. sacrificium pro amicis Job; II Machabeor. iii. pro Heliodoro.

In Testamento novo Missae in natalitiis Sanctorum, quas supra defendimus, omnes erant privatae hoc tertio modo: et habemus insigne exemplum, praeter ea quae supra allata sunt, apud Bedam lib. iv. histor. cap. 14. ubi sancti Apostoli Petrus et Paulus cuidam apparentes, jusserunt Missas celebrari in die sancti Oswaldi regis, in memoriam ejusdem S. Oswaldi, et visionem illam fuisse verissimam manifeste patuit ex mirabili eventu rerum, quas iidem Apostoli futuras praedixerant. Pari ratione Missae pro defunctis, ut plurimum particulares erant, et privatae: sic enim scribit Augustinus de obitu matris suae lib. ix. Confess. cap. 12: « Cum offerretur pro ea sacrificium pretii nostri, jam juxta sepulchrum posito cadavere etc. » Denique sacrificium illud a presbytero ejusdem Augustini oblatum pro liberatione domus a demonum vexatione lib. 22. de civit. Dei cap. 8. et alia id genus, sine dubio privata erant, nec reprehendi possunt, nisi tota antiquitas reprehendatur.

Quarto Missa privata dici potest a paucitate eorum qui intersunt: ut dicatur publica,

quae fit coram populo, qualis et Missa quae solet parochialis, vel conventualis, quae non celebratur, nisi populus adsit: privata autem, ad quam non expectatur populus sed pro arbitrio sacerdotis habetur, sive multi adsint, sive pauci. Has Missas ita privatas adversarii non raro reprehendere solent. Certe Philippus in Apolog. Confess. accessit hinc inde argumenta, ut probet, non debere fieri nisi unam Missam, nimirum eam cui populus intersit: tamen alii ex adversariis non voluit de hac re contendere. Nam Brennius in Confessione Wirtembergensi cap. de Eucharistia contentus est, ut Missa celebratur si duo ut minimum adsint, unus qui consecrat et ministret Sacramentum, et alter cui porrigatur. Et hoc ipsum probant testimonia allata pro Missis privatis ratione loci; et de his Missis privatis loquitur S. Gregorius lib. iv. epistol. 43, ad Castorium, ubi prohibet in Monasterio fieri Missas publicas, ne, ut ipse dicit, in secessibus servorum Dei fiant conventus populares. Ex quo loco colligitur Missas publicas vocari, quibus interest populi multitudo; privatas autem quae sine conventu populi intra Monasteria, vel alibi celebrantur.

Quare fallitur apertissime Melancthon in Apologia Confess. cum dicit, ante Gregorii tempora nullam fieri mentionem privataram Missarum. Nam si apud Gregorium privatae Missae censentur, quae celebrantur absque populi conventu, ut ex hoc loco perspicuum est, Missa privata erat, quae dicta est a presbytero Augustini in domo rustica, ipso teste lib. 22. de civit. Dei cap. 8. et ab Ambrosio in domo ejusdam matronae Romae, teste Paulino, et a Theodoro, in cellula S. Maris et a Luciano in carcere; imo ab Apostolis cum circa domos frangebant panem, ut supra citavimus: et ab ipso Christo, qui non convocavit populum, sed tantum primarios discipulos duodecim.

Quinto Missae privatae dici possunt, quae dicantur in eodem templo, eodem die, praeter unam. Nam una tantum solet esse Missa publica et sollemnis, quae dicitur in summo altari, caetera quae dicuntur in minoribus altaribus eodem die, et privatae dici possunt, licet multi interdum adsint audientes. Et quidem hanc multiplicationem Missarum valde oderunt, ac reprehendunt omnes adversarii, sed nos probamus licitam esse. Primum ex Testamento veteri, in quo plurima offerebantur sacrificia eodem die et loco.

Secundo, multi erant in eadem Ecclesia sacerdotes. Nam tempore S. Cornelii Papae Romae erant quadraginta Presbyteri, ut ipse scribit ad Fabium, teste Eusebio lib. vi. hist. cap. 33. ac deinceps semper magis, ac magis crevit sacerdotum multitudo. Multi autem quotidie celebrabant: ergo vel omnes alii cessabant a sacrificio offerendo, vel multi eodem die et loco sacra faciebant. Fuisse autem, qui quotidie sacrificium offerrent, dubitari non potest; id enim perspicuum est ex testimoniis supra citatis, ubi egimus de Missa privata ex parte temporis.

Tertio idem probat testimonium supra allatum ex Beda, lib. iv. histor. cap. 14. ibi enim Apostoli praecipunt in die S. Oswaldi celebrari Missas per omnia Monasterii oratoria. Simile est quod scribit Eusebius lib. iv. cap. 45. de vita Constantini, Episcopos invitatos ad templi dedicationem incurrentis sacrificii Deo oblati, diem festum celebrasse.

Quarto idem probat antiquissima consuetudo, quae est in Ecclesia, ut in die Natalis Domini singuli sacerdotes Missae sacrificium ter offerant, ejus ritus meminit Gregorius in homilia de Natali Domini, et ante cum Telesphorus in epistola decretali. Quod si potest unus sacerdos uno in loco ter sacrificium eodem die offerre, cur non poterunt multi singula offerre sacrificia?

Quinto idem probat altarium multitudo in eadem in Ecclesia. Ambrosius epist. 33: « Irruere in altaria etc. » et loquitur de una Basilica. Gregorius lib. v. epist. 50. ad Paladium, scribit in una Ecclesia tredecim altaria fuisse, et Gulielmus Abbas in vita S. Bernardi lib. i. cap. 12. in Ecclesia Monasterii S. Bernardi fuisse tria altaria, unum in memoriam B. Virginis, alterum S. Laurentii, tertium S. Benedicti. Vide etiam Petrum Damiani initio vite S. Romualdi, Quorsum autem tot altaria, si semel tantum in die sacrificium offerri poterat in una Ecclesia?

Denique Prosper in libro de praedicationibus dimidii temporis, cap. 6. scribit, bis intra paucas horas uno in loco sacrificium oblatum. Leo epist. 81. ad Dioseorum, monet ut Alexandriae servetur Romanus ritus de iterando sacrificio eodem die.

Ultimo privata Missa dici posse, in qua solus sacerdos communicat: et haec est Missa privata, de qua potissimum adversarii altercant, et quam nullo modo admittunt. Sed eam licitam esse, probatur primo ratione Concilii Tridentini, sess. 22. cap. 6. quae

talis est: Missae, in quibus solus sacerdos communicat, etiamsi privatae dici possent, ratione communicantium Sacramentaliter, tamen absolute non privatae, sed publicae et communes sunt; ergo non debent ut privatae rejici, et damnari. Antecedens probatur a Concilio dupliciter. Primo, quia in ejusmodi Missis saepe multi communicant spiritualiter, proinde fructus est publicus, et communis: et per hoc etiam Missa est ex hac parte publica, et communis. Secundo, quia sacerdos publicus est Minister, et pro tota Ecclesia sacrificium offert.

Hanc totam rationem refellere conatus est Kennitius pag. 868. et sequentibus: sed non tam rationem Concilii refutavit, quam se mendacem, et ineptum demonstravit. Primo, miratur cur Concilium audeat vocare has Missas communes, et negare esse privatas, cum per multas annorum centurias sint a Catholicis appellatae privatae, et cum apud Gregorium in registro crebra fiat mentio privatae Missae? et cum Glossa in Canonem, et hoc attendendum, de consecrat. dist. 1. eas privatas appellet.

Atqui hoc totum est mendacium: nam apud Gregorium nusquam exstat vocabulum Missae privatae. Exstat quidem semel vocabulum Missae publicae lib. 4. epist. 43. sed ut supra diximus, non vocat publicas Gregorius, in quibus communicatur, sed in quibus adest populi multitudo, et iis opponit Missas, in quibus non adest populus, sive in iis communicent aliqui, sive nulli. Eodem modo accipitur vocabulum Missae publicae, et peculiaris, seu privatae in Canone, et in glossa citata.

Secundo, Kennitius oppugnat argumentum Concilii ductum a spiritali Communionem; et quia non poterat negare spirituale Communionem, affligit novo mendacio ipsi Concilio, quod affirmaverit per spirituale Communionem satisfieri institutioni, et praeepto Christi de sumenda Eucharistia.

Sed nihil ejusmodi in Concilio reperitur: imo sess. 13. can. 9. Concilium docet teneri fideles adultos saltem semel in anno ad Communionem Sacramentalem, nimirum, ut eo modo satisfaciant Christi institutioni, et praeepto.

Tertio, oppugnat alterum argumentum Concilii, sumptum ex eo quod sacerdos est publicus Minister, ac dicit argumentum non valere, quoniam Minister verbi, est etiam publicus Minister, et tamen non potest con-

cionari nisi populo présente; et qui baptizati est publicus Minister, et tamen non potest baptizare, nisi aliquis adsit baptizandus.

Sed hæc sunt meræ ineptiæ. Aliter enim est sacerdos Minister publicus sacrificando, aliter concionando, et Sacramenta ministrando. Nam sacrificando dirigit actionem suam ad Deum pro populo; concionando, et Sacramenta ministrando, dirigit actionem suam ad populum propter Deum.

Et hinc nascitur alia ratio ex natura sacrificii nam si adversarii concederent Missam non solum esse Sacramentum, sed etiam sacrificium, fortasse in hac re facile convenirent: siquidem ad sacrificium, ut sacrificium est, nihil refert, si multi, vel pauci, vel nulli intersint, aut communicent, cum sacrificium offeratur Deo pro populo; potest enim sacerdos pro populo offerre, etiamsi populus nec adsit, nec communicet. Et confirmatur ex lege veteri; cum enim sacrificia offerebantur pro peccato, nihil inde manducabat is, pro quo offerebatur, ut patet Levit. 6. et 7. et tamen illi proderat. Et confirmatur rursus a simili; nam sacrificium simile est orationi, ut supra diximus, imo est quedam realis et efficacissima oratio. Porro orationem prodesse ei, pro quo fit, etiamsi ille non adsit, nec sciat quid agatur, certum et exploratum est.

Tertio probatur ex consuetudine veterum. Nam etiamsi nusquam expresse legamus a veteribus oblatum sacrificium sine Communione alicujus, vel aliquorum, præter ipsum sacerdotem; tamen id possumus ex conjecturis facile colligere. Prima conjectura ex Concilio Nannetensi, cap. 30. quod citatur ab Ivone in decret. par. 3. cap. 70. ubi jubentur presbyteri non celebrare soli Missam, nisi habeant saltem unum secum, qui respondeat. Ex quo intelligimus quosdam plane solos celebrare solitos Missæ sacrificium; et proinde sine communicantibus. Item ex Concilio Toletano XII. can. 5. ubi graviter reprehenduntur quidam sacerdotes, qui sacrificium offerentes non communicabant: « Quale erit, inquit Concilium, illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans participasse dignoscitur? » Quæ verba satis aperte indicant, in ejusmodi sacrificio nullum omnino fuisse, qui communicaret; et tamen Concilium non requirit, nisi ut sacerdos ipse communicet: proinde admittit tanquam rata, et ut apparet, usitata sacrificia, in quibus solus communicat sacerdos. Est autem

(4) Luc. XXII. 19.

hoc Concilium ante annos circiter 900. celebratum.

Secunda conjectura. Quidam initiabantur sacris absque ulla certa procuracione animarum, qui proinde non poterant ulli Sacramentum administrare, et tamen sine dubio Missas celebrabant. Exemplum habemus in S. Paulino Nolano, qui presbyter ordinatus fuit, ut ipse scribit epist. 6. ad Severum, in sacerdotium Domini, sed nulli certæ Ecclesiæ alligatus.

Tertia conjectura. Plurimi sacerdotes quotidie celebrabant, ut supra ostendimus, et tamen populus in multis locis raro admodum communicabat, ut vel ex illa querimonia Chrysostomi cognosci potest, que habetur homil. 3. in epist. ad Ephes. « Frustra, inquit, habetur quotidiana oblatio, cum nemo sit, qui simul participet. » Et homil. 17. in epist. ad Hebr. scribit, plurimos tantum semel in anno ad Sacramenti Communionem accessisse. Ambrosius etiam lib. v. de Sacrament. cap. 4. dicit, Græcos post annum communicare solere.

Quarta conjectura. Multa sacra fiebant pro causa ita particulari, ut non sit ullo modo verisimile, ministratam fuisse Communionem in ejusmodi sacris: ut exempli causa, cum scribit Augustinus libro ix. Confess. cap. 12. oblatum sacrificium pro matre sua, cadavere juxta sepulchrum constituto; et cum scribit lib. xxii. civit. cap. 8. unum e suis presbyteris sacrificium obtulisse in domo rustica, ad eandem domum a malignorum spirituum vexatione liberandam. Sed adversariorum argumenta solvamus.

CAPUT X.

Solvuntur argumenta contra Missas privatas.

Prima objectio Kemnitii in 2. par. Exam. pag. 862. (nam quæ ipse fabulatur de origine Missæ privatæ, quia nullo argumento probavit, omitto) sumitur ex illis verbis Luc. XXII. *Hoc facite in meam commemorationem* (1). Jubet enim Christus, ut faciamus quod ipse fecit; ipse autem non solum consecravit, sed etiam dedit Sacramentum, iis qui aderant manducandum; quare consecrare, et non distribuere, est ipsam Cœnam Domini profanare.

Respondeo: Jussit Dominus fieri quod ipse fecit, sed pro loco, tempore, personis: ea enim est vis affirmativorum præceptorum. Et sine dubio non jussit Sacramentum dispensari invitis, aut indignis. Quare si forte nulli sint, qui velint, aut possint communicare, non tenemur Sacramentum ministrare, nec tamen ideo prohibemur a celebratione cessare.

Dices: Si licet dividere actiones, quas Dominus exemplo suo conjunxit, et Sacramentum aliquando consecrare, et nemini ministrare, licebit etiam consecrare, vel ministrare, et non sumere.

Respondeo: Non est eadem ratio omnium illarum actionum. Nam consecratio et consummatio, de essentia sacrificii sunt, ideo nullo modo possunt omitti: at dispensatio, nec est de essentia, nec de integritate, sed solum affirmativo Domini præcepto necessaria; et ideo facienda quidem est, sed pro loco et tempore, ut diximus.

Secunda objectio. Apostolorum Synaxis describitur Act. II. per fractionem panis; ergo distributio, et dispensatio Sacramenti fuit in usu primitivæ Ecclesiæ in celebratione Cœnæ Domini.

Respondeo: Nihil verius dici potest; sed non inde sequitur non posse unquam sacrificium sine dispensatione offerri. Nam et apud nos in templis omnibus celebratur Synaxis cum dispensatione Sacramenti, et tamen non ideo damnantur sacra, quæ in privatis oratoriis, vel sacellis sine tali dispensatione celebrantur.

Tertia objectio. B. Paulus I Corint. x. describens ritum Cœnæ Domini, aperte scribit, corpus Domini communicari, et distribui fidelibus, et fideles participes esse mensæ Domini, non spectando unum manducantem, sed manducando.

Respondeo: Apostolus eo loco non describit ritum Cœnæ Domini, ut delectet quid sit ipsa celebratio hujus mysterii, vel in quo præcipue consistat, sed tantum ut ostendat, eos qui Eucharistiam sumunt, participes esse mensæ Domini, et socios Christi fieri: quemadmodum fiunt socii demoniorum, et participes sunt altaris idolorum, qui scienter manducant idolothyta. Ex quo non sequitur, Missam sine Communione populi esselicitam vel eos, qui Missæ intersunt, et non communicant, nihil utilitatis capere. Nam ista affirmans propositio verissima est, et ex Paulo colligitur: Qui reipsa Eucharistiam mandu-

cat, cum Christo conjungitur: ista autem negans falsa est nec habetur in Paulo: Qui non sumit reipsa Eucharistiam, sed solo voto ac desiderio, nullo modo cum Christo jungitur, aut frustra interest sacrificio.

Quarto objectio. Apostolus I. Corinth. xi. opponit inter se Dominicam Cœnam, et privatam Cœnam; et quidem ita, ut confirmet, ubi privata Cœna agitur, ibi non posse Dominicam Cœnam celebrari. Definit autem privatam Cœnam, ubi quis privatim, quod Cœnæ Dominicæ est, manducat, præoccupat non simul participantibus aliis: et dicit, non dissimile esse, ac si instrueretur talis cœna, ubi unus saturaretur, alter vero cogeretur esurire: « Hic certe locus tanquam fulmen, » inquit Kemnitius, « prostermit privatas Pontificiorum Missas, in quibus solus Sacerdos celebrans sacramentaliter communicat: et clarissima est Chrysostomi sententia in illum Pauli locum: Quod Dominicum est, privatim fecerunt; Cœna enim Domini debet esse communis etc. »

Respondeo: Primum cum Paulus opponit Cœnam Domini cœnæ privatæ, non loquitur de Eucharistia, sed de convivio, quod in Ecclesia olim in pauperum refrigerium fieri solebat, quod convivium, vocat Cœnam Domini, ut Chrysostomus interpretatur quia fiebat ad representandam Cœnam Domini ultimam cum discipulis; et etiam quia fiebat in loco sacro, et denique quia conjungebatur cum Eucharistiæ communicatione. Quod autem per Cœnam Domini intelligatur convivium illud, perspicuum est ex illis verbis: « Unus esurit, alius autem ebrius est ». Non enim in communicatione Eucharistiæ poterat esurire, aut ebrietas inveniri, cum illa sit cibus mentis, non ventris. Deinde idem patet, ex proposito Pauli. Vult enim ipse (Chrysostomo, et omnibus aliis exponentibus) Corinthios reprehendere, quod non amplius convivia illa faciant, sicut oportet, sed divites seorsim et laute conviventur, pauperes autem etiam seorsim, et vix ad satietatem reficiantur: hunc autem abusum reprehendit illis verbis: « Jam non est Dominicam Cœnam manducare; unus quisque enim suam cœnam præsumit, etc. » Hoc est: Vestra ista convivia, ut nunc celebrantur, non representant amplius cœnam Dominicam. Dominus enim simul cum discipulis in eadem mensa accubuit, etiamsi ipse Dominus, illi servi essent; vos autem fratres vestros, quod pauperes sint, a mensa

vestra excluditis etc. Quae omnia ad convivium illa pertinent, non ad Eucharistiam: nam quod attinet ad Eucharistiam, omnes aequae sobrietate, et aequae laute epulabantur, cum omnibus daretur corpus Dominicum in modica specie panis. Itaque totum argumentum Kemnitii in aëquivocatione laborat.

Secundo, etiamsi B. Paulus de Eucharistia loqueretur, cum cenam communem private opponit, ut Theodoretus, et aliqui alii veterum probabiliter docent: nihil inde colligi posset pro adversariis, Paulus enim reprehendit cenam privatam, a qua excluduntur alii, non ad quam non coguntur. Porro Missae nostrae non excludunt communicantes; imo ut Concilium Tridentinum affirmat sess. 22. can. 6. optat Ecclesia, ut in singulis Missis, qui adstant, communicent; sed si nulli sunt qui communicare velint, nulla culpa est sacerdotis, nec potest reprehendi, quasi solus participare velit cenam Dominicam.

Quinta obiectio. In veteri Ecclesia semper in actione Coenae Domini fiebat distributio Sacramenti, ut patet ex descriptione omnium Liturgiarum, quae apud Patres exstant.

Respondeo: Contrarium colligitur ex tam multis exemplis, quae nos supra attulimus. Porro in Liturgiis fit mentio distributionis: quia, ut diximus, semper fieri potest, ac debet Sacramenti distributio in Missa eorum sacerdotum, qui curam animarum ex officio gerunt, si sint aliqui parati ad communicandum. Sed non ideo cessandum est a sacrificio, si nulli sint, qui communicare velint.

Sexta obiectio. Commentum, quod celebratio Coenae Dominice prosit illis, qui non communicant, sed tantum intersunt, et audiunt, et cum devotione spectant quod sacerdos agit, non tantum ignotum est antiquitati, sed serio, et graviter a veteribus reprehenditur. Chrysostomus hom. 3. in epist. ad Ephes.: « Frustra, inquit, habetur oblatio quotidiana, cum nemo sit, qui simul participet. » Et infra: « Quisquis mysteriorum consors non est, impudens, et improbus adstat. » Et rursus: « Si quis, inquit, ad convivium vocatus, manus quidem laverit, et accubuerit, et tamen nihil ciborum gustaverit, nonne infert contumeliam convivatori a quo fuerat vocatus? an non satius fuerit, eum qui talis est, prorsus non comparuisse? Audis, subiungit Kemnitius, non verba, sed fulmina contra Pontificiam persuasionem de spectaculo privatarum Missarum. »

Respondeo, veteribus non fuisse incognitum usum assistendi Missae sacrificio, et tamen in iis non communicandi Sacramentaliter, perspicuum est ex Concilio Agathensi ante 1000. annos celebrato. Nam can. 18. jubentur omnes laici saltem ter in anno communicare, in Natali, Pascha, et Pentecoste: et tamen can. 47. jubentur iidem laici singulis diebus Dominicis Missae interesse, idque usque ad sacerdotis benedictionem, quae datur in fine Missae. Praeterea non dubitasse veteres, Missam prodesse adstantibus, licet non communicarent, certissimum est ex iis, quae supra diximus de Missis pro defunctis, et pro qualibet necessitate. Si enim Missa prodest defunctis, ut omnes Patres uno ore fatentur, nec non viventibus, absentibus, aegrotis, iter facientibus, imo etiam infidelibus, et haereticis, quanto magis proderit fidelibus praesentibus, et simul voto, ac desiderio offerentibus?

Ad locum Chrysostomi dico, illa verba: « Frustra fit oblatio quotidiana », non significare absolute oblationem frustra fieri, sed frustra quatenus ordinatur ad Communionem. Nam cum celebratio Missae partim ordinatur ad sacrificium Deo offerendum, partim ad populum sacro illo pane reficiendum, cum nulli sunt, qui communicent, frustra fit, quatenus ordinatur ad posteriorem finem, sed non fit frustra quatenus ordinatur ad finem priorem. Itaque Chrysostomus, etiamsi dicat, frustra fieri non tamen propterea omittit quotidie sacrificare: quod certe fecisset, si absolute frustra fieri existimasset.

Ad illud autem quod Chrysostomus dicit, melius esse non interesse sacrificio quam interesse, et non communicare, dico Chrysostomum, ut quaedam alia, per excessum ita esse locutam, cum solum hortari cuperet homines ad frequenter, et digne communicandum. Nam quia videbat excusare se homines a Communionem, quod se indignos, et imparatos dicerent, ipse animadvertens negligentiam, et desidiam totius illius damni causam esse, vehementer illos arguit, ac dicit, indignos etiam esse, qui simul cum caeteris orent, imo dignos, qui ab Ecclesia eiciantur tempore sacrificii, quomodo eiciantur penitentes, et Catechumeni; et melius facturos si non venirent, et alia id genus, quae certum est, dicta esse amplificandi gratia. Simile est quod ait Apostolus I Corinth. VI. *Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, hos constituite ad*

judicandum (1). Non enim revera jubet B. Paulus, ut contemptibiles iudices constituantur; sed ita loquitur, quia cuperet in Ecclesia nullas lites, aut tam sapientes, et bonos esse omnes Christianos, ut etiam minimi sufficerent ad dijudicandas temporales controversias.

Porro Chrysostomum non fuisse in ea sententia, ut putaret nihil prodesse sacrificium iis, qui adsunt, et non communicant, dubitari non potest, tum ex tam multis locis supra citatis, ubi scribit sacrificium prodesse defunctis, et viventibus absentibus; tum etiam ex hom. 3. de incomprehensibili natura Dei: ubi graviter reprehendit auditores suos quod finita concione recederent, et sacrificio non interessent. Ubi nihil de Communionem dicit, cum tamen secrete plurimos non communicare nisi rarissime; sed tantum hortatur ut maneant, et simul orent, ac spectent Christum, qui in mysteriis se ostendit.

Septima obiectio. In veteri Ecclesia prohibita fuisse Missas privatas, in quibus solus sacerdos communicat, testatur Chrysostomus hom. 18. in II. ad Corinth. ubi scribit in celebratione Eucharistiae non fieri, sicut fiebat in Testamento veteri, ubi solus sacerdos quaedam comedebat.

Respondeo: Chrysostomus eo loco in eo solum ponit discrimen inter sacrificia Testamenti veteris et novi, quod in illis, aut solus sacerdos edebat victimas, aut ipse majorem partem, populus minorem oblinebat ex immolatis: in his autem totam victimam sacerdos, et totam populus edit, idem videlicet, et integrum Christi corpus, et sanguinem. Sed nihil hoc facit contra Missas privatas: quod enim nunc saepe sacerdos solus victimam edat, non est culpa sacerdotum, aut natura sacrificii, sed populi negligentia.

Octava obiectio. Canon decimus Apostolorum jubet excommunicari eos, qui non permanent in Ecclesia usque dum Missa peragitur, et non accipiunt sanctam Communionem: atque hic canon renovatur in Concilio Antiocheno, cap. 2. et exstat etiam decretum Anaclei in epistol. 1. et apud Gratianum, can. Peracta, de consecr. dist. 2.: « Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus: sic enim, et Apostoli statuerunt, et S. Romana tenet Ecclesia. » Ergo prohibita tunc erant Missae privatae.

Respondeo: Primum isti canones jubent, ut fideles communicent in Missa; sed non prohibent sacerdoti sacrificare, si populus non adsit, aut communicare nolit. Deinde canon Apostolorum ita explicatur in Concilio Antiocheno, ut intelligamus non damnari eos, qui absolute non communicant, sed eos, qui de certa causa, nimirum ob aliquam superstitionem, aut pravam opinionem aversantur sacram Communionem. Decretum autem Anaclei, si epistola ejus consulatur, et non solum fragmentum, quod est apud Gratianum, solos obligat clericos Episcopo in diebus solemnibus sacrificanti solemniter ministrantes: quo circa si die aliquo non solemniter, aut sine aliorum clericorum solemnium ministerio quis sacrificet, non cogitur ex hoc decreto Communionem dare. Denique certum est, decreta ista, quae sine dubio non divini, sed humani juris erant, si ad populum pertinebant progressu temporis abrogata fuisse; constat enim tempore Ambrosii, et Chrysostomi, ut supra citavimus, Graecos non nisi post annum communicare solitos esse.

Nona obiectio. Humbertus contra Nicetam scribit, imperfectam esse Missam, in qua adsunt sacerdos, respondens, offerentes, et communicantes. Ad idem citantur, duo decreta, unum Soteris Papae apud Gratianum, can. Hoc quoque, de consecr. dist. 1. alterum Concilii Nannetensis apud Ivonem par. 3. decreti cap. 70.

Respondeo: Si Missa praese accipiatur pro sacrificio, perfectam, et legitimam esse constat, etiam sine communicantibus, modo sacrificium a sacerdote consumatur: quia tamen, ut diximus, Missae celebratio non solum ad sacrificium Deo offerendum, sed etiam ad populum nutriendum spiritali pabulo ordinatur, propterea ex hac parte negari non potest, quin sit magis perfecta, et legitima Missa, ubi communicantes adsunt, quam ubi desunt, et hoc solum volunt auctores citati. Porro decreta illa Papae Soteris, et Concilii Nannetensis ad rem non pertinent: non enim jubent, ut adsint qui communicent; sed tantum ut adsint, qui sacerdoti respondeant. Ubi obiter notandum est mendacium Kemnitii: scribit enim Kemnitius, Concilium illud ri-

(1) I Corinth. VI. 4.

diculum iudicasse, muris, et parietibus a sacerdote insurarrari, quæ ad populum pertinent. At Concilium non meminit populi, sed jubet, ut saltem unus adsit, qui respondeat in Missa, ne videatur sacerdos parietibus dicere: « Dominus vobiscum » et, « Orate fratres. »

Decima objectio. Ludibria sunt, quod in Missa, in qua nulli communicant, dicat sacerdos: « Quotquot ex hac altaris participatione sumpserimus, et Sacramenta, quæ sumpsimus. » Item, quod hostia frangatur: fractio enim ad distribuendum ordinatur, ut Augustinus docet in epist. 39 ad Paulinum.

Respondeo: Illa verba dicuntur in numero multitudinis, tum propter præsentem communicantes, si qui adsint; tum etiam propter eos, qui alibi communicant: cum enim unum corpus simus, non solum præsentem, sed etiam absentes pro omnibus oramus. Simile est in oratione Dominica, quam quisque potest etiam solus in suo cubiculo recitare, et tamen ita composita est, ac si dicenda esset solum a multitudine congregata.

Quot attinet ad fractionem, ea non solum ad distribuendum, sed etiam ad significandum ordinatur. Nam in Missa Chrysostomi fit contractio, in quatuor partes in modum crucis, et una ex illis particulis, in calicem immittitur cum certa verborum recitatione: ut etiam Latini faciunt. Quare Kemnitius cum caeremoniam fractionis ludibrium appellat, et aperte irridet, antiquam, et veram Ecclesiam, Græcam, et Latinam irridet. Atque hæcenus de objectionibus Kemnitii.

Undecima objectio, est Joan. Brentii in Confess. Witembergensi cap. de Eucharistia: ubi præter ea, quæ illi sunt communia cum Kemnitio, facit hoc argumentum: « Christus instituit cœnam suam, non ut esset privata actio sacrificii, sed communis totius Ecclesie: non igitur licite sunt private illæ Missæ, in quibus sacerdos sibi soli legit verba Cœnæ, et Eucharistiam consecrat. »

Respondeo: Missa Catholicorum nunquam est privata actio sacerdotis, sed semper est communis toti Ecclesie, qui a communi ministro pro communi omnium utilitate offertur: proinde semper est in Missa communio Ecclesie, si per communionem intelligas fructum communem sacrificii. Quod si per communionem intelligas Eucharistie manducationem: fatetur Christum instituisse Cœnam, ut esset simul et sacrificium et communio, sed non jussisse ut illa duo nunquam

separarentur, quasi non possit Deo sacrificium offerri, quando nulli adsunt, qui communicare velint.

Duodecima objectio est Philippi in Apologia Confess. Augustanæ in articulo de Missa, ubi producit epistolam quamdam sancti Francisci ad omnes fratres suos, in qua jubet unam tantum Missam uno in loco celebrari, etiam si plures adsint sacerdotes.

Respondet Joannes Eckius in Enchiridio, epistolam illam non agnoscit a fratribus Ordinis Minorum, pro vera sancti Francisci Epistola. Addit præterea, auctorem illius epistolæ loqui solum de feria 5. in Cœna Domini, non de aliis diebus; et sane si epistola illa de quovis die loqueretur, falsum apertissime contineret. Scribit enim auctor epistolæ, secundum usum Romanæ Ecclesie unicam Missam duntaxat uno in loco celebrari. At Honorius Papa III, qui sedit Romæ tempore sancti Francisci. cap. Cum creatura, de celebrat. Missarum, jubet non omitti anniversaria sacra pro defunctis, ob festum, vel feriam occurrentem, sed utraque sacra eodem die celebrari.

Ultima objectio est aliorum, quam recitat Eckius ex Basilio in Psal. 115. prope finem, ubi dicit: « Non in latebris dilitescens sacrificabo, sed publicum exhibebo tibi sacrificium. » Et infra dicit: unum esse altare Ecclesie. Et confirmatur ex Hieronymo in cap. 3. Amos, ubi dicit unum esse altare in Ecclesia.

Respondet recte Eckius, Basilium per sacrificium occultum intelligere sacrificium schismaticorum, qui se ab Ecclesia segregant, et in suis conventiculis sacrificia offerre præsumunt, et ideo etiam unum altare agnoscere, id est, unum sacerdotium, unum ritum etc. Nam subjungit ibidem Basilius: « Audite qui Ecclesiam relinquitis, et in publicis domibus versati, miseræ facitis corporis pretiosi scissuras. » Et infra: « Tu aram erigis ex adverso altaris tibi a Patribus constituti. » Quemadmodum etiam Augustinus, Optatus, Cyprianus, et alii passim schismaticos describunt, cum dicunt, quosdam erigere altare contra altare. Hieronymus quoque distinguit unum altare Ecclesie a multis altaribus hæreticorum, quia ut ipse dicit, tot habent altaria quot schismata. Alioquin multa fuisse in Ecclesia altaria materialia, supra ostendimus ex Ambrosio, Gregorio, et aliis: unde Tertullianus in libro de penitentia, ponit inter alias penitentium caeremonias, aris Dei aggeniculari.

CAPUT XI.

De genere linguæ.

Sequitur controversia de genere linguæ, an scilicet necessarium sit Missam vulgari lingua recitari: id enim contendunt adversarii, et maxime Kemnitius in 2. par. Exam. pag. 883. et sequentibus. Sed istam questionem maxima ex parte tractavimus partim libro II. de verbo Dei, extremo, partim lib. II. de Sacramentis in genere, extremo. Nam tria quædam ad Missam pertinent. Primo, lectio Scripturarum, et publica oratio. Secundo, Sacramenti Eucharistie consecratio, et dispensatio. Tertio sacrificii oblatio De lectione, et oratione disserimus in lib. de verbo Dei, loco citato: De Sacramenti consecratione, et dispensatione tractatum est in libris de Sacramentis in genere, ut jam diximus: solum igitur superest disputatio de ipsa sacrificii oblatione.

Sed ea facillima est. Nam in primis sacrificii oblatio magis in re, quam in verbis consistit. Nam ut supra diximus, illa actio, qua corpus Domini super altare ponitur ad Dei honorem, vera ac realis oblatio est, etiam si verbis non dicatur, Offerro: vel offerimus. Porro illa actio verba quidem aliqua necessario requirit, nimirum verba consecrationis: sed illa verba non diriguntur ad instruendos auditores, sed ad elementum consecrandum, ut notum est. Elementum autem nullam linguam intelligit; quare impertinens est ad realem oblationem, utrum Missa dicatur lingua vulgaris, vel non vulgaris.

Secundo, licet oblatio ipsa necessario verbis exprimenda esset, ut jam reipsa in Missa exprimitur, tamen adhuc impertinens esset, qua lingua id fieret; siquidem oblationis verba diriguntur ad Deum, non ad populum; Deus autem omnes linguas intelligit.

Tertio, verba oblationis submissa voce pronuntianda sunt, ut in sequenti capite demonstrabimus: non igitur necesse est, ut ea lingua recitentur, quam intelligit populus. Quid enim prodest nosse quid verba significant, si sonum vocis exaudire non valeas?

Quarto, sacrificium non offertur ad populum instruendum, si de primario, et proprio fine agatur, sed ad Deum colendum, et ad

impetranda populo beneficia: non igitur id requirit, ut populus intelligat id quod dicitur, sed satis est si Deus intelligat.

Quinto, si lingua vulgari sacrificium offerendum esset, duo gravissima incommoda sequerentur. Unum, quod oporteret frequenter mutare verba sacrificii, cum vocabula, quæ uno tempore sunt vulgaria, non diu post desinant esse vulgaria. Alterum, quod tolleretur communicatio Ecclesiarum: nec enim posset sacerdos Italus in Gallia, neque Gallus in Italia, neque Italus aut Gallus in Germania, neque Germanus in Italia, aut Gallia sacrificium offerre; quod idem de Hispania, Anglia, Polonia, aliisque regionibus intelligendum est.

Sexto, accedit antiquissima Ecclesie consuetudo. Nam in toto Oriente non invenitur antiquæ Liturgiæ, nisi Græcæ, aut Caldaicæ: in toto autem Occidente antiquæ Liturgiæ nullæ sunt nisi Latine; et tamen a multis jam sæculis desiderant omnes istæ linguæ esse vulgares, imo Germanis, Franciscis, Anglis, Polonis, nunquam fuit lingua latina vulgaris: recte igitur Concilium Tridentinum sess. xxii, can. ult., statuit Missam non esse lingua vulgari celebrandam. Argumenta quæ adversarii contra obijciunt, sunt a nobis omniarefutata in duobus locis paulo ante notatis. Quare non putavi operæ pretium esse illa repetere; præsertim cum non pugnent contra sacrificii actionem.

CAPUT XII.

Non esse omnia necessario in Missa alta voce pronuntianda.

Alia questio est superioris non multum ab similibus, de modo vocis. Accusant enim adversarii Ecclesiam Latinam, quod peraque in Missa submissa voce pronuntiari jubet: de qua re exstat canon 9. in sess. 22. Concilii Tridentini. Ubi illud initio est observandum, non esse questionem, an sit per se illicitum totam Missam alta voce celebrare; nec enim ignoramus modum vocis non pertinere ad substantiam sacrificii, et posse ista omnia ad arbitrium Ecclesie immutari. Tota igitur questio in eo sita est: utrum consuetudo Latine Ecclesie, quædam submissa voce pronuntiandi, repugnet Christi institutioni,